

Інформаційне право

УДК 316 (477)

ДЗЬОБАНЬ О.П., доктор філософських наук, професор,
головний науковий співробітник НДІП НАПрН України
РУБАН О.О., кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СУЧАСНА ЛЮДИНА: БЕЗПЕКОВІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ДО НОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

***Анотація.** У статті акцентується увага на основних соціальних проблемах безпечної адаптації людини до мінливих умов інформаційного суспільства, якими пропонується вважати: проблему мовної комунікації, що становить ядро інформатизації, та проблему інформаційної безпеки особистості. Обґрунтовується, що інформаційні технології, ставши стрижнем сучасної цивілізації, змінюють не просто якість і зміст життя сучасної людини, вони загрожують трансформувати сам спосіб її буття у світі, тому перехід до інформаційного суспільства може мати непередбачувані наслідки.*

***Ключові слова:** інформаційне суспільство, комунікація, інформаційні технології, людина, мережеві комунікації.*

***Summary.** The article focuses on the major social problems of safe human adaptation to changing conditions of the information society. The following issues are proposed for consideration in this regard: the problem of language communication as a core of informatization, and the problem of personal information security. It is proved that information technology, becoming a modern civilization core, change not only quality and content of modern life, they threaten to transformate the very way of human existence in the world, so the transition to the information society can have unpredictable consequences.*

***Keywords:** information society, communication, information technology, people, communication network.*

***Аннотация.** В статье акцентируется внимание на основных социальных проблемах безопасной адаптации человека к меняющимся условиям информационного общества, которыми предлагается считать: проблему языковой коммуникации, составляющей ядро информатизации, и проблему информационной безопасности личности. Обосновывается, что информационные технологии, став стержнем современной цивилизации, меняют не просто качество и содержание жизни современного человека, они угрожают трансформировать сам способ его бытия в мире, поэтому переход к информационному обществу может иметь непредсказуемые последствия.*

***Ключевые слова:** информационное общество, коммуникация, информационные технологии, человек, сетевые коммуникации.*

Постановка проблеми. Інформаційне суспільство як суспільство нового типу, має низку особливостей у порівнянні з попередніми типами суспільств. Відбувається різке збільшення кількості інформаційних потоків і технічних засобів, що не тільки забезпечує циркуляцію інформації в суспільстві, але й забезпечує життєздатність інформаційного суспільства, виявляє нові проблеми і труднощі у соціальній комунікації і соціальній взаємодії в цілому. У різних сферах людської діяльності спостерігаються процеси інтеграції, що спричиняють процес глобалізації. З'являється єдина глобальна

комунікаційна система, що забезпечує людство великими обсягами досяжної інформації. Як наслідок, виникають нові форми комунікації, викликані розвитком глобальної комунікаційної системи. Важливою умовою для функціонування особистості у сучасному інформаційному середовищі стають процеси соціальної комунікації, які стали можливими завдяки віртуалізації сучасного суспільства. Зміни у сфері виробництва, у культурному середовищі, у мовному середовищі спричиняють зміну в моделях поведінки людини.

Відповідно, у процесі динаміки інформаційного суспільства змінюються й соціальні відносини, де стають характерними тенденції до концентрації, бюрократизації й монополізації у сфері масово-інформаційних процесів. Це примушує по-новому поглянути на певні зміни у структурі соціальної системи. Перенесення процесів фізичної соціальної взаємодії у середовище симуляцій актуалізує коригування погляду на проблему інтеграції людини.

Результати аналізу наукових публікацій свідчать, що проблеми інформаційного суспільства й існування людини в ньому є достатньо популярними у новітньому науковому дискурсі, як у закордонному (Т. Аревало, В. Бурес, М. Кокелберг, Г. Рамос, Д. Рубен, Г. Шандл та ін.) [1 – 4], так і у вітчизняному (Н. Богданович, В. Воронкова, О. Дроздовська, О. Кивлюк, А. Михальчук, Т. Тюріна та ін.) [5 – 9].

Разом з тим, вивчення даної проблеми дозволяє констатувати, що незважаючи на досить широку наявну теоретичну базу досліджуваних феноменів, потребують деяких уточнень з урахуванням нових інформаційно-технологічних процесів саме проблеми інтеграції людини в інформаційний континуум сучасного інформаційного середовища.

Метою статті є спроба осмислення основних особливостей адаптації людини до умов інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Соціум сьогодні – це комунікаційна система, де постійно здійснюється обмін інформацією та думками, і де кожен член суспільства має право на доступ до інформації, на відстоювання власної позиції. Людина є однією з ланок, що об'єднує всю суспільну систему. Вона водночас виступає як суб'єктом, так і об'єктом діяльності, соціальних інтересів, потреб та духовно-моральних цінностей, ідеалів, переконань і прагнень. Безпосередньо пов'язані з інформаційною сферою моральні цінності істотно впливають на поведінку й діяльність людини, формують всю систему її індивідуально-суспільних відносин. Саме людина як найвища соціальна цінність акумулює в основних формах своєї життєдіяльності й інформаційне фіксує взаємозв'язок матеріального й духовного, відображаючи в цілісному вигляді життя як об'єктивну реальність, де виявляються внутрішньо взаємозалежні її інтереси, моральні цінності, ідеали, її культура, релігійні вподобання та суб'єктивне розуміння сенсу життя. Суспільство стає тією універсальною матеріально-духовною сферою, в якій особистість реалізує себе цілісно. З іншого боку, разом із соціально-економічними та політичними трансформаціями інформаційного суспільства відбувається процес переоцінки духовних цінностей, формування принципово нових засад моралі. Усе це ускладнює процес формування особистості в нинішніх інформаційних умовах.

Одним з найважливіших і найвідповідальніших з безпекової точки зору аспектів адаптації соціальної системи до нових форм життєдіяльності в інформаційному суспільстві та формування у ньому соціокультурних принципів взаємозв'язку між державою і суспільством є розвиток ринку інформаційних послуг. Він формується, з одного боку, завдяки виникненню і розвитку потреб держави, корпоративних структур, окремих індивідів й установ, тобто клієнтів, в нових типах і видах інформаційних послуг, а з іншого – внаслідок розвитку специфічних видів інформаційної комерційної діяльності, що мають самостійне соціальне значення (реклама, маркетинг, тощо). Тож сукупна

соціальна діяльність інформаційного суспільства розвивається за рахунок виявлення соціально й культурно значущих напрямків інформаційної діяльності та розширення сфер її застосування. Це значною мірою трансформує характер, форми і типи соціокультурних взаємодій. Цей аспект розвитку системи діяльностей видається одним з найактуальніших для розвитку інформаційного суспільства, в якому соціальний статус, рівень освіти й статків залежать від якості і надійності інформаційно-комунікативних взаємодій, в які включена людина як суб'єкт і як об'єкт інформаційної діяльності. Розповсюдження інформаційних технологій як у сфері виробництва, так і в гуманітарній сфері, викликало цілу низку спеціально орієнтованих послуг з обробки й використання інформації та засобів комунікації, що визначають форми перетворення соціального середовища з метою створення умов для функціонування інформаційного суспільства.

Поширення інформаційних технологій супроводжується віртуалізацією всіх сфер людського життя, перетворившись з простої технології на інформаційно-комунікативне середовище. На сьогоднішній день розширення її впливу відбувається у двох основних взаємопов'язаних напрямках: збільшення впливу віртуальності на світ реальний і віртуалізація самої реальності, які проявляються у надбанні віртуального статусу усіма сферами світу людини й соціокультурної реальності. Технічні засоби й інформаційні прийоми організації віртуальної реальності здатні кардинально змінити характер і смисли життєдіяльності як людини, так і соціуму в цілому. А отже, усвідомлення й оцінка соціальних меж, а також соціокультурних пріоритетів інформатизації дозволяє актуалізувати саме ті аспекти технологій, які спрямовані на розвиток людської життєдіяльності в різних галузях виробництва, науки, мистецтва, освіти, торгівлі, сфери обслуговування.

Масштабність проникнення віртуальної реальності в соціальне життя дає підставу вести мову про “віртуалізацію” суспільства, яка змінює спосіб життя людей, роблячи його синтетичним, посилюючи прагнення потрапити в нові її шари. Віртуальність є тотальною й безмежною, вона охоплює дедалі більшу кількість сфер суспільного життя: “віртуальний світ”, “віртуальна економіка”, “віртуальна політика”, “віртуальна любов”, “віртуальний театр”. Очевидним стає постійне прискорення віртуалізації суспільства й людини, викликане збільшенням “картин світу” і віртуалізацією дійсності. Це дає право вести мову про безперервне збільшення реальностей, поліархія яких стала головним девізом сучасності. У віртуальній реальності поступово зникають просторові та часові розмежування, стираються міждержавні кордони, пропагуються нові цінності, моделі поведінки, світоглядні стереотипи. Феномен віртуалізації життєвого простору людини та суспільства характеризує принципово новий тип символічного існування людини, соціуму, культури [10, с. 110-111].

Інформаційне суспільство визначається через параметр нової особистості: простір мультиплікації можливостей людини, що несе нові виклики особистісної ідентичності, при яких зовнішні (технологічні) розширення людини перестають нею сприйматися як штучні. Інтервенція нових способів символізації, віртуалізація соціальних просторів, децентрація соціальних зв'язків посилюють динаміку і трансформують характер спілкування. Симбіоз людини з технологіями став розглядатися як такий, що здатний докорінно покращити людину, перетворивши її в якийсь новий вид. Деякі автори, що свідомо подолали технократизм, також з безпекової точки зору прогнозували соціальні, соціокультурні та особистісні наслідки техніко-технологічних змін інформаційного суспільства: трансформація біологічних фаз життєдіяльності людини, неминучість адаптації індивіда до логіки і коду електронної системи і ін. Інформаційне суспільство є епохою інформаційного

індивіда в умовах перемоги електронної (аудіовізуальної) комунікації, багаторазово підсилює інтелектуальні здібності та творчі можливості особистості [11].

Серед характеристик інформаційного суспільства, висунутих концепціями інформаційного суспільства – зміни соціальних ролей і ідентичності особистості, а також зміна головних суб'єктів і об'єктів управління, коли місце матеріальних об'єктів зайняли ідеї і символи. Проблеми особистості в інформаційному суспільстві вписані в постмодерністський дискурс. Відповідність постмодерністського світогляду ідеології інформаційного суспільства виразилася в прогностичному осмисленні постмодерністами (перш за все, Ж. Бодрійяром) різноманітності модифікацій людської суб'єктивності в електронно-цифровому середовищі, віртуальної трансформації і симулякризації індивіда, набуття ним свого “віртуального тіла” і актуалізації безлічі комунікативних загроз, які супроводжують заміщення реальності симуляцією і ведуть до електронно-цифрового ескапізму [12].

Однією з базисних характеристик інформаційного суспільства є формування нової людини – “людини інформаційної”. У даній характеристиці важливими стають наступні визначальні моменти. По-перше, значущим є те, якою повинна бути особистість в умовах інформатизації. В умовах розгортання інформатизації кожне з діалектично взаємозв'язаних начал людини: фізичне, психічне й соціальне, вимагає спеціального урахування, оскільки тільки в цьому випадку нові можливості інформаційного суспільства можуть бути повною мірою використані для розвитку людини. Без урахування специфіки цих начал людини, інформатизація загрожує негативними суспільними наслідками.

Сьогодні існує чимало досліджень у найрізноманітніших галузях знань, що присвячено проблемам особистості, які виникають в умовах інформаційного суспільства [13 – 15]. Їх аналіз надає підстав виділити наступні основні соціальні проблеми адаптації людини до мінливих умов інформаційного суспільства:

- проблема мовної комунікації, що становить ядро інформатизації;
- проблема інформаційної безпеки особистості, під якою розуміється стан захищеності інформаційного середовища суспільства, що забезпечує її формування й розвиток на користь громадян, організацій і держави. Проблема забезпечення інформаційної безпеки особистості означає її право на отримання об'єктивної інформації і припускає, що одержана людиною з різних джерел інформація не перешкоджає вільному формуванню й розвитку її особистості.

Впливами на особистість можуть виступати [16, с. 116]:

- цілеспрямований інформаційний тиск з метою зміни світогляду, політичних поглядів і морально-психологічного стану людей;
 - розповсюдження недостовірної, спотвореної, неповної інформації;
 - використання неадекватного сприйняття людьми достовірної інформації.
- Інформаційні впливи є небезпечними або корисними не стільки самі по собі, скільки тим, що управляють могутніми речовинно-енергетичними процесами. Суть впливу інформації якраз і полягає в її здатності контролювати речовинно-енергетичні процеси, параметри яких є на порядок вищими за саму інформацію;

• комп'ютерна злочинність, віруси. Спроба творців вірусів, як правило, молодих людей реалізувати себе у вірусотворчості, пов'язана з низкою причин: бажанням самостверджуватися, “прогриміти”, а також відсутністю усвідомлених життєвих цілей.

Як бачимо, буттєва вкоріненість сучасної людини в інформаційно-технічні детермінанти цивілізаційного розвитку, без сумніву, сьогодні стає актуальною та злободенною проблемою. Соціокультурні виміри інформаційного суспільства також зумовлені виникненням особливого типу автономії особистості: людина може

змінювати свої корпоративні зв'язки, не будучи до них жорстко прив'язаною; вона може і здатна дуже гнучко будувати відносини з іншими людьми, долучатися до різних соціальних спільнот і різних культурних традицій. Світ, який постійно змінюється, обриває численні коріння минулого, змушуючи людину одночасно жити у різних традиціях, культурах, пристосовуватись до перманентно змінних соціокультурних та технічно зумовлених обставин.

У численних наукових працях, присвячених інформаційній ері, здебільшого підкреслюється, що змінюється не тільки технологічна база й інформаційно-технологічні можливості людини, але й сама людина, її самосвідомість. Сучасна людина стає немислимою без інформаційних технологій, які здійснюють величезний вплив на все її існування – як біологічне, так і соціальне. Предметом дискусій стає лише те, що несуть ці зміни.

Сучасні технології, включаючись у середовище суспільних відносин, стають важливим чинником соціальних трансформацій. Крім того, зафіксовані зміни у сфері духовної культури, викликані не свідомими діями її творця – людини, а безособовою логікою технічного розвитку, процесами самоорганізації техногенного середовища. Наприклад, інформаційні технології, за допомогою структуризації інформації й забезпечення її доступності здійснюючи глибокі трансформації індивідуальної й масової свідомості, уніфікують соціальні практики, забезпечують включення людей у глобальний інформаційний обмін і стають інструментом психологічного тиску, насильницьке втручаючись в емоційно-вольову сферу людини. У сучасному інформаційному суспільстві бурхливо поширюються сублімовані форми агресивності. У теперішній час агресія й насильство набули нового вигляду, соціальна агресія стала неминучим та закономірним результатом надмірно тривалого перехідного періоду, що супроводжується розвалом економічних зв'язків, надзвичайно глибоким соціально-економічним розшаруванням населення, регіональними конфліктами, різким падінням рівня життя, кризою моральності. Стало очевидним, що створення загальнопланетарного поля інформації, окрім прискорення взаємообміну культур і їх творчих змін, призводить до розхитування традиційних цінностей [10, с. 126-127].

Наскільки ширшою є сфера застосування технічного, настільки менше аспектів людської діяльності залишаються незалежними від неї. Постійне зростання матеріальних і культурних потреб – причина розвитку промисловості і головний стимул технологічних удосконалень. Але технологічні інновації, крім досягнення своєї прямої мети – підвищення ефективності матеріального виробництва – одночасно розхитують і традиційні основи суспільного життя, і базу традиційної культури. Ці технологічні зміни істотно перетворюють не тільки місце існування людини, але і впливають на саму людину, на організацію всіх видів її діяльності, на взаємини між спільнотами людей на ринку сировини, товарів і послуг, на систему освіти і, нарешті, на норми й закони, що фіксуються і розвиваються законодавчою, судовою і виконавчою владою.

Усе вище сказане свідчить про те, що сьогодні на перший план виходить проблема безпечної адаптації людини в сучасному інформаційному середовищі. Проблема адаптації людини невіддільна від питання про саму її суть, актуальну для філософів у всі часи. Вітчизняні й зарубіжні дослідники неодноразово звертаються до цієї проблематики. Інформаційне середовище, стаючи дедалі більш важливою і невід'ємною частиною навколишнього середовища, висуває до людини зростаючі адаптивні вимоги. Людство було вимушене адаптуватися до природного й штучно створеного інформаційного середовища протягом усього свого розвитку, проте, життя сучасної людини визначається новими реаліями, новими екологічними й соціальними обставинами.

Створення сучасного світового інформаційного простору поступово висуває нові вимоги перед людиною як духовно-суспільною істотою, здатною приймати виклики інформаційної цивілізації і нести відповідальність за власні дії та їх наслідки. Як зазначає Л. Овсянкіна, сучасний світ як система складних і суперечливих глобальних соціально-економічних, політичних, духовних, культурних та інформаційних взаємозв'язків активно підводить людство до вироблення нових цінностей і світоглядних орієнтирів, необхідних для його виживання сьогодні. В епоху, коли руйнуються минулі авторитети і стереотипи, дефіцит духовності може стати серйозною загрозою для подальшого розвитку сучасної цивілізації [17, с. 224].

Розвиток комп'ютерних мереж веде до формування специфічних віртуальних співтовариств, при цьому спостерігаються широка соціальна й культурна диференціація. Важливим антропологічним аспектом стає проблема відчуження, коли пасивне споживання інформації формує жорсткість мислення, позбавляє людей безпосереднього спілкування один з одним, звужує персональний простір, призводить до втрати міжособового спілкування [10, с. 128]. Це призводить до формування класу професіоналів, які, управляючи зв'язками з глобальною економікою, здійснюючи їх сервісне обслуговування й контролюючи розвиток приватного бізнесу, утворюють місцеві суспільства, які живуть у новій інформаційній епосі. Але в цілому “становлення інформаційного суспільства породило канали трансляції соціокультурних норм і цінностей” [10, с. 128], що характерне для появи масової культури, маніпуляції свідомістю людини, що стає могутнім засобом антропосоціогенезу. В результаті культурологічний аспект “мережевої” людини є важливим і сприяє появі на наших очах нового типу культури як культури суспільства епохи інформатизації.

З питання впливу на моральний світ людини мережевої реальності інформаційного суспільства висловлюються діаметрально протилежні точки зору, неначе йдеться про абсолютно різні явища. Оцінки коливаються від визнання світової мережі головним розсадником пороку до віри в можливість вирішення всіх соціальних проблем. Криза традиційних людських форм комунікації необхідно спричиняє собою кризу моральності, оскільки вона за своєю суттю є уявленнями про ідеальні відносини між людьми. За допомогою мережевого простору можна вивчати мови, знайомитися зі світовою культурою, брати участь в інтерактивних конференціях. Іншими словами, перед людиною є вибір: використовувати мережу як розвагу, або з її допомогою займатися власною освітою. І цей вибір залежатиме не від факту наявності Інтернету, а від виховання й соціального оточення людини. На відміну від спілкування людини з технікою, яке носить знеособлений характер і примушує бути такими ж тих, хто ставить своє життя в залежність від подібного спілкування, мережева реальність є місцем прояву яскраво виражених особових якостей.

З цього виходить, що головний вплив на трансформацію людини здійснюють інформаційні й комунікаційні технології. Технологічний розвиток можна розглядати як відхід від початкових умов людського існування. За інформаційними технологіями слідує біотехнології, які вже можуть змінювати нас самих, а не характер наших дій [18]. Як зазначають сучасні українські дослідники, усвідомлення передумов створення біотехнологічних перспектив людини, в яких провідну роль відіграє етика науки й технології – одне з головних питань антропологічної полеміки нашого часу [19 – 22].

Сучасна наука і техніка, зберігаючи загальну установку на перетворення об'єктивного світу, втягують в орбіту людської діяльності принципово нові типи об'єктів, які змінюють тип раціональності й характер діяльності, що реалізується у виробничих і соціальних технологіях. Йдеться про складні системи, що саморозвиваються,

серед яких головне місце займають людинорозмірні, які включають у себе людину як свій особливий компонент. При вивченні людинорозмірних об'єктів пошук істини виявляється пов'язаним з визначенням можливих напрямів перетворення такого об'єкта, що безпосередньо торкається гуманістичних цінностей.

При виявленні майбутніх антропологічних змін, необхідно відзначити етичні наслідки технологічних змін. Як відзначає Е. Фромм: “Людина реагує на зміну зовнішньої обстановки тим, що змінюється сама, а ці психологічні чинники, у свою чергу, сприяють подальшому розвитку економічного й соціального процесу” [23, с. 246].

Виходячи з цього, людина постає перед вибором, який базується на усвідомленні як негативних наслідків “занурення” у простір інформаційного суспільства, так і конструктивних, позитивних можливостей, зумовлених благами такого суспільства.

Проте інтеграція людства й інформаційних технологій здебільшого призводить до негативних наслідків. Наприклад, американський футуролог Е. Тоффлер приводить міркування Д. Міллера про душевне здоров'я людини: “Механізм людської поведінки ламається під дією перевантаження інформацією... але вже зараз, не розуміючи її потенційного впливу, ми збільшуємо швидкості змін в суспільстві. Ми тиснемо на людей, примушуючи їх адаптуватися до нових ритмів життя... ми спонукаємо їх обробляти інформацію з набагато більшою швидкістю. Тому можна не сумніватися, що ми піддамо їх свідомість перезбудженню [24, с. 386].

Таким чином, нова мережева форма організації сприяє становленню нової “мережевої людини”, причому комунікації беруть безпосередню участь у формуванні й відіграють вирішальну роль у трансформації такої людини. Перша відмінність нової “мережевої людини” – середовище взаємодії. Людина живе в такому комунікаційному просторі, відмінними рисами якого є відсутність меж, а взаємини відрізняються цілою низкою нових рис і характеристик, які виникають на основі горизонтальних зв'язків. Другою важливою межею в “комп'ютерній людині” М. Кастельса опиняється трансформація простору й часу, яка стала також результатом інформаційної модернізації й розвитку комунікацій. Третьою характеристикою нової “мережевої людини” є втрата ідентичності. Культура “віртуальної реальності” стає фундаментальною четвертою межею нової “мережевої людини”. П'ятою відмінністю є гендерні зміни. Основною суперечністю мережевого суспільства, що формується, і людини, є суперечність між глобалізацією світу й ідентичністю конкретної людини, між віртуальним простором і присутністю в ньому малих етнічних і культурних груп, що претендують на збереження ідентичності.

Життєдіяльність сучасної людини реалізується на шляхах все більш активного спілкування з технічними пристроями; якщо раніше вони були як би продовженням людських рук і сприяли посиленню її фізичних потенцій, то виникнення комп'ютера різко змінило положення: він грає роль співробітника, що спільно виконує складну інтелектуальну роботу.

Людина потенційно готова жити і працювати в якісно новому інформаційному середовищі, адекватно сприймати його реалії і, більше того, успішно розвивати його. Таким чином, це змінює не тільки умови життя людини, але і її саму.

Проте, ці зміни носять суперечливий, часом навіть небезпечний характер, що пов'язано з багатьма вельми різноплановими чинниками, наприклад, з необхідністю виділення значних ресурсів суспільства, з неминучою і нерідко хворобливою ломкою різних структур (соціально-економічних, виробничо-технологічних, культурних, чисто інформаційних тощо), з труднощами культурно-психологічної адаптації людини до нетрадиційних інформаційних засобів і технологій. Коротше кажучи, цей процес не можна представляти як суто позитивне явище, без недоліків, витрат і небажаних наслідків.

Один з найсерйозніших моментів, який необхідно враховувати в першу чергу, – можливий негативний вплив новітніх інформаційних засобів і технологій на здоров'ї людей, особливо дітей і підлітків. Крім того, зараз, в епоху різкого зростання ролі комп'ютерної техніки, проблема збереження самотності людської особистості набуває особливої важливості як у сфері теоретичного осмислення місця людини в сучасному суспільстві, так і у зв'язку з назрілою необхідністю нових підходів до виховання людини. Існує побоювання, що комп'ютеризація діяльності фахівця, вирішення пізнавальних задач, що не володіє фундаментальною культурою, здатна перетворити людину на придаток машини, позбавити її здатності до творчої діяльності.

Багато дослідників заговорили про виникнення людини нової культури, демонструючи залежність трансформації свідомості від використання абсолютно нового для людської руки інструменту – кнопки. І дійсно, користувач персонального комп'ютера проводить за ним стільки часу і так швидко звикає до механізмів роботи, що можна стверджувати, що кнопка стає новим культурним артефактом.

У світі глобальних інформаційних потоків, неконтрольованого зростання інформаційних ресурсів і необмеженого доступу до них людина стикається з проблемою переробки інформації, вибору необхідної для себе діяльності. І тут комп'ютер не помічник, він може лише видати результат пошуку, але аналіз інформації – завдання людського мислення. А воно не завжди готове до цього вибору, і тоді настає зниження сприйняття й розумових здібностей, а часто й психологічна залежність від нових інформаційних технологій [10, с. 134].

Взаємодія людини й інформаційного середовища здійснює радикальні перетворення і в людській свідомості, вона реалізується на основі вирішення складного завдання розвитку мислення, завдання оперування формальними поняттями і об'єктами. У зв'язку з цим, розвиток комп'ютерної техніки породжує нові парадигми в наукових уявленнях і, відповідно, зміни у звичках і поглядах людей. Нові парадигми формують нове сприйняття людиною свого місця по відношенню до інформаційного середовища і відповідно нове усвідомлення себе та своїх прав і свобод, зокрема інформаційних [26].

Окремо слід виділити проблеми екології людини, пов'язані з бурхливим розвитком інформаційних технологій. В результаті створення людиною нового навколишнього середовища (інформаційного) виникає ситуація, при якій людський організм реагує на зміни середовища появою нових професійних захворювань, хронічною напругою адаптаційних систем. Перераховані проблеми, що виникають в ході взаємодії людини й сучасного інформаційного середовища, вимагають подальшого комплексного осмислення для пошуку оптимальних шляхів їх вирішення.

Висновки.

Таким чином, інформаційне середовище є чинником, що вимагає фундаментально нової адаптації людини. Специфіка сучасного інформаційного середовища веде до корекції існуючих природних і соціальних механізмів адаптації людини і вироблення нових. Інформаційні технології, ставши стрижнем сучасної цивілізації, змінюють не просто якість і зміст життя сучасної людини, вони загрожують трансформувати сам спосіб її буття у світі і безпекові механізми життєдіяльності.

Для інформаційного суспільства характерна велика свобода вибору моделей поведінки людини, в основному за рахунок дистанціювання людей один від одного в процесі життєдіяльності. За умови доступності й відносної легкості і швидкості виробництва інформації, елітарність статусу виробника і розповсюджувача інформації падає, оскільки ним може стати практично будь-який член суспільства, а в ідеалі, інформаційна цивілізація, як і суспільство знання, прагне саме до цього.

Тому підкреслимо, що інформаційне суспільство дійсно стоїть на порозі новітньої історії, і від того, як люди зможуть його сприйняти й інтерпретувати, залежить характер цивілізації майбутнього. Як і будь-який революційний процес, перехід до інформаційного суспільства може мати непередбачувані наслідки. Небезпечний поворот подій є надзвичайно ймовірним, варто лише уявити собі ситуацію монополізації планетарної інформаційної системи або її підпорядкування егоїстичним інтересам окремих груп. Тому проблеми формування інформаційного суспільства, розробки адекватних об'єктивній реальності способів і засобів його життєдіяльності – колективна турбота всього людства.

Використана література

1. Bures V., Otcenaskova T. Complexity of Information Society Achievement of Satisfactory Decision Making. *Postmodern Openings*. 2018. Vol. 9. Issue 2. P. 175-195.
2. Coeckelbergh M. Technology and the good society: A polemical essay on social ontology, political principles, and responsibility for technology. *Technology in Society*. 2018. Vol. 52. P. 4-9.
3. Ramos G., Ruben D., Arevalo T., Maria G. The prevalence of the knowledge society or the information society as structuring elements of the social system. *Prisma Social*. 2018. Issue 20. P. 333-346.
4. Schandl H. Why do we a sociology of society's natural relations to inform sustainable development? *Social Science and Sustainability*. 2017. P. 9-22.
5. Богданова Н.Г. Проблема самореалізації людини у сучасному інформаційному суспільстві. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 126. С. 316-319.
6. Voronkova V., Kyvliuk O. Philosophical Reflection Smart-Society as a New Model of the Information Society and its Impact on the Education of the 21st Century. *Future Human Image-An International Journal for Philosophy, Psychology and Education*. 2017. Issue 7. P. 154-162.
7. Дроздовська О. Взаємодія медіа, Інтернет і людини як фактор вдосконалення інформаційного суспільства: соціально-філософський аналіз. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 73. С. 41-61.
8. Михальчук А.О. Стилі кодування та їх вплив на інтелект людини в контексті сучасного інформаційного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. 2018. Вип. 137. С. 207-211.
9. Тюріна Т.Г. Бездуховність як чинник саморуйнування людини і суспільства (у контексті інформаційно-енергетичної парадигми). *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 3. С. 287-299.
10. Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення: монографія / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.Б. Жданенко та ін.; за ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2018. 350 с.
11. Маклюэн Г.М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего. Москва: Академический Проект, 2005. 495 с.
12. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или Конец социального / пер с фр. Екатеринбург: Изд-во Уральского Университета, 2000. 385 с.
13. Дзьобань О.П. Homo informaticus: до проблеми осмислення сутності. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків: Право, 2014. № 1 (20). С. 13-21.
14. Кондрусева В.М. Інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації (соціально-антропологічний аспект): монографія. Одеса: Бондаренко М.О. 2014. 163 с.
15. Харламов С.Ю. Філософсько-антропологические модели человека в концепциях информационного общества: дис. ...канд. филос. наук. Белгород, 2009. 166 с.
16. Дзьобань О.П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади: монографія. Харків: Майдан, 2013. 360 с.
17. Овсянкін Л.А. Філософський аналіз ролі духовних цінностей у розвитку сучасної цивілізації. *Гілея: науковий вісник*. 2012. Вип. 64 (№ 9). С. 224-229.

18. Baranov P.P., Mamychev A.Yu., Mordovtsev A.Yu., Danilyan O.G., Dzoban A.P. Doctrinal-Legal and Ethical Problems of Developing and Applying Robotic Technologies and Artificial Intelligence Systems (Using Autonomous Unmanned Underwater Vehicles). *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*. 2018. № 2 (3). P. 465-472.
19. Качак Н. Філософське осмислення буття людини крізь призму сучасних біотехнологій. *Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки*. 2013. Вип. 17. С. 123-129.
20. Николаєнко Н.В. Аксіологічний вимір новітніх біотехнологічних практик. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2012. № 3. С. 42-48.
21. Слободян О.М. Етико-правові проблеми застосування біотехнологій. *Університетські наукові записки*. 2011. № 1. С. 56-63.
22. Терешкун О. Сучасні біотехнології та ідентичність індивіда. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Філософія*. 2011. Вип. 8. С. 230-242.
23. Фромм Э. Бегство от свободы / пер. с англ. Г.Ф. Шверника. Москва: Прогресс, 1990. 269 с.
24. Тоффлер Э. Шок будущего / пер. с англ. Е. Руднева и др. Москва: АСТ, 2001. 557 с.
25. Логинов В.А. Интернет: все ли так просто? О психологических проблемах использования сети Интернет в образовании. *Гуманітарні науки*. 2002. № 2. С.154-156.
26. Danilyan O.G., Dzoban A.P., Kalinovsky Y.Y., Kalnytskyi E., Zhdanenko S.B. Personal information rights and freedoms within the modern society. *Informatologia*. 2018. № 51 (1-2). P. 24-33.

~~~~~ * * * ~~~~~